

Lapse õiguste strateegia

Lapsistrategia • Barnstrategin
Child Strategy

KELLELE SEE STRATEEGIA ON MÕELDUD?

Kõigile eri vanuses lastele.

Sulle, kes sa vajad abi.

Sulle, kes sa oled õnnelik.

Sulle, kes sa oled
teistele hea sõber.

Sulle, kes sa vajad sõpra.

Sulle, kes sa olid
kunagi laps.

Ja sulle, kellest saab
kunagi täiskasvanu.

SOOME RIIKLIK

Lapse õiguste strateegia

**LAPSI-
strategia**

Riikliku lapse õiguste strateegia koostamine algas peaminister Juha Sipilä valitsusperioodil tööga „Lapsen aika 2040”. Töö jätkub peaminister Sanna Marini ametiajal parlamendikomisjonis ja seda toetava ametkondliku tegevuse abil.

Riikliku lapse õiguste strateegia parlamentaarne komisjon kiitis selle strateegia aruande osana heaks 2020. aasta detsembris (riigikantselei väljaannete sari 2021:8). Komisjoni koosseisu, raporti, parlamendifraktsioonide avaldused ja strateegiat toetavad eraldi väljaanded leiab koondatult strateegia veebilehelt www.lapsistrategia.fi.

Sisukord

7 STRATEEGIA LÜHIKOKKUVÕTE

- 8 Peamised suunised
- 11 Strateegia
õiguslik ja ühiskondlik
alus

14 KÕIKIDE LASTE SOOME

- 16 Visioon on lapse õigusi austav
Soome
- 20 Võitlus diskrimineerimise ja ebavõrd-
suse vastu
- 24 Haavatavate
laste õiguste kaitsmine
- 29 Laste kaitsmine vägivalda eest

36 TERVED JA VÕIMEKAD LAPSED

- 38 Laste ja perede sotsiaal- ja tervishoiuteenused
- 44 Alus- ja üldharidus
- 51 Perekonna piisav elatustase ning töö- ja pereelu ühitamine
- 56 Laste lähi- ja võrdväärseid suhteid
- 61 Laste vaba aja tegevus ja harrastused

68 LAPSED ÜHISKONNAELUS OSALEJATENA

- 70 Lapsi puudutava mõju hindamine ja eelarve koostamine
- 74 Laste õigus teha end kuuldavaks ja saada teavet

78 STRATEEGIA RAKENDAMINE

- 80 Strateegia ja rakenduskava

Strateegia lühikokku- võte

Peamised suunised

Lapse õiguste strateegia abil luuakse lapse- ja perekodne Soome, kus austatakse lapse õigusi. Lisaks tagatakse, et lapsi puudutavaid põhi- ja inimõiguste kohustusi järgitakse sihipäraselt ja järjekindlalt, eelkõige kooskõlas ÜRO lapse õiguste konventsiooniga. Vajadus riikliku lapse õiguste strateegia järele on kerkinud esile mitme valitsuse tegevuse ajal.

Strateegiat on tarvis eelkõige sellepärast, et

1. lapse õiguste seisukohast tähtsad otsused ja suunised on tihtipeale ebakorrapärased ega rajane alati järjekindlalt Soome põhi- ja inimõiguste kohustuste austamisel ning seetõttu

2. sõltub lapse õiguste teostamine tegelikkuses paljuski tema taustast, perest jm asjaoludest.

Selle strateegia põhieesmärk on panna alus kestvale, järjekindlale ja pikaajalisele riiklikule lastekaitse- ja perepoliitikale. Strateegia abil arendatakse lapsi ja peresid puudutavat otsustamist, koostööd ja tegutsemisviise nõnda, et neis arvestataks kõigil valitsusaladel ja -tasanditel põhjalikult ja süsteemselt põhi- ja inimõiguste kohustusi.

Strateegia tugineb kolmele põhimõttele:

Strateegia abil luuakse tõeliselt lapse- ja perekeskne, lapse õigusi austav Soome.

Lapse õigused ja olukord kinnistatakse nii, et lastega arvestatakse teiste ühiskonnaliikmete kõrval järjepidevalt kogu poliitilises ja reaalses tegevuses ning et lapsed saavad teavet oma õiguste kohta.

Haavatavaid lapsi kaitstakse ja nende vajadused tehakse paremini kindlaks.

ÜRO lapse õiguste konventsiooni artikli 1 järgi mõistetakse lapse all iga alla 18-aastast inimest, juhul kui lapse suhtes kohaldatavate õigusaktide põhjal ei peeta teda täisealiseks varem. Riiklik lapse õiguste strateegia puudutab seega kõiki alla 18-aastaseid inimesi. Lisaks arvestatakse strateegias ja selle rakendamisel laialdaselt peresid, kus lapsed elavad, ning noori täiskasvanuid, kes on lapse- ja täiskasvanuea vaheetapis.

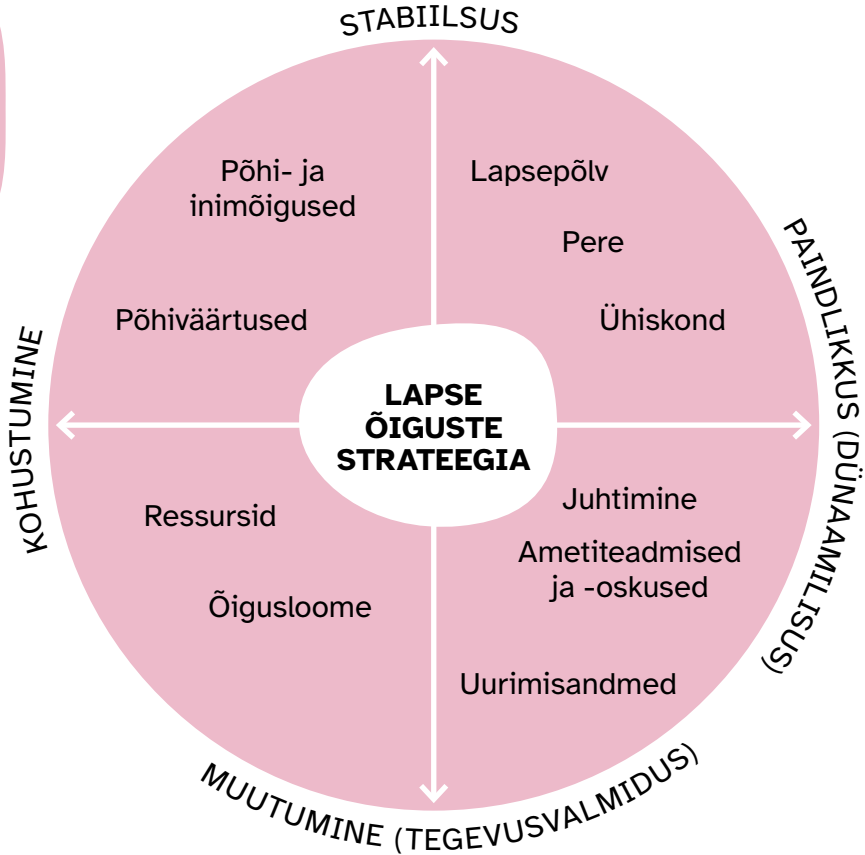
Strateegia õiguslik ja ühiskondlik alus

ÜRO lapse õiguste konventsioon (SopS 59-60/1991) on Soomet kohustav inimõiguste konventsioon. See määrab alla 18-aastaste laste õigused, mida lepinguosalisel riigid peavad tagama eri elu- ja ühiskonnaaladel.

Lapse õiguste strateegia on mõeldud Soomele konventsiooniga kehtestatud kohustuste täitmiseks. Peale ÜRO lapse õiguste konventsiooni tugineb strateegia ka teistele Soomet puudutavatele põhi- ja inimõiguste kohustustele ning Soome tugevale õigusriigi traditsioonile.

Strateegia aluseks on ÜRO lapse õiguste konventsiooni neli üldpõhimõtet: mittediskrimineerimine, lapse huvide eelistamine, lapse õigus elule, ellujäämisele ja arengule ning lapse kaasamisele.

Lapse õiguste strateegia roll lastega seotud otsuste tegemise ja tegevuse lähtekohana ning raamina:

Lapse õiguste strateegias arvesse võetavad tervikud:

- Diskrimineerimise ja ebavõrdsuse vastu võitlemine laste ja lasterühmade seisukohast
- Haavatavate laste õiguste kaitsmine
- Laste kaitsmine igasuguse vägivalda eest
- Laste ja perede vajadustele vastavate sotsiaal- ja tervishoiuteenuste rakendamine
- Laste individuaalsetele vajadustele vastava alus- ja üldhariduse korraldamine
- Lastega perede piisava elatustaseme ja sotsiaalkindlustuse tagamine ning töö- ja pereelu ühitamine
- Laste lähi- ja võrdväärsete suhete toetamine
- Laste harrastuste ja muu vaba aja veetmise elluviimine
- Lapse huvide prioriteetide aktiivne rakendamine ja lapsi puudutavate mõjude hindamine
- Laste kuulda võtmise, kaasamise ja mõjuvõimaluste edendamine
- Alaealiste asjade koordineerimine, lapse õiguste strateegia, andmete kogumine ja lapse õigusi käsitlev väljaõpe

Kõikide laste Soome

Soome on lastele
sündimiseks ja
kasvamiseks hea koht.

Visioon on lapse õigusi austav Soome

Lapse õiguste strateegia abil luuakse lapse- ja perekeskne Soome, kus austatakse lapse õigusi.

Eesmärk on rajada Soome, kus lapse õigusi teostatakse täielikult ja võrdselt kõikides ühiskonna osades. Selles visioonis mõistavad ühiskonna kõigi sektorite spetsialistid lapse õiguste tähendust ning lapse- ja perekeskse ühiskonna väärtust. Visioonile vastav Soome luuakse üheskoos.

Laste- ja perekeskne Soome edendab laste ja perede heaolu. Seda toetavad perede piisav toimetulek, töö- ja pereelu tõhus ühitamine, head avalikud teenused ning

kohaliku ja piirkondliku tasandi tegevuseeldused ja aktiivne kodanikuühiskond. Visioonile vastavas Soomes rakendavad kvaliteetne, võrdõiguslik ja mitmekülgne alus- ja üldharidus lapse õigust kasvada, areneda ning õppida. Märgatakse laste erinevaid elutingimusi ja vajadusi ning suhtutakse tõsiselt võitlusse vägivalda, diskrimineerimise ja ebavõrdsuse vastu. Sellises riigis on lastel hea sündida ja kasvada.

Lapse õigusi austav Soome arvestab laste tõstatatud seisukohti ja kindlustab neile võimaluse saada eakohast teavet ka raskete teemade kohta. Lastel on ümbritseva igapäevaelu ja olude suhtes oma seisukoht ning nad tunnevad huvi ka ühiskonna suurte põlvkonnaüleste teemade vastu. Lapsed tajuvad muu hulgas kliimamuutuste suurt mõju oma tulevikule ning digiteerimise ohte ja võimalusi. Laste kaasamine on oluline, et vastata seatud visioonile.

Lapse õigusi austavas Soomes tugineb lapsi ja peresid mõjutav tegevus süsteemsele lastekaitse- ja perepoliitikale ning lapse õiguste teostamisele kogu poliitikas. Visioonile vastavas Soomes tagatakse, et lapsi mõjutavaid tegevusi hinnatakse hoolikalt ning et neid puudutavad otsused põhinevad sobival teabel ja asjakohasel kaalutlusel. Nii teostatakse Soomes põlvkondadevahelist võrdset kohtlemist ja laste õigust saada osa ühiskonna ressurssidest.

Lapse õigusi austav Soome on demokraatlik õigusriik. See hoiab ära ühiskondliku vastandumise, teabega manipuleerimise ja ühisteemade äärmustumise ning

seetõttu tagab, et demokraatia- ja inimõiguskasvatust peetakse tähtsaks. Oluline on toetada kõigi laste õigust heale tulevikule ning nende kaasamist kogukondadesse ja ühiskonda.

Tugeval ja paindlikul ühiskonnal on keskne roll muutuste, kriiside ja eriolukordade eest vastutamisel. Lapse õigusi austavas Soomes toetatakse laste, perede ja kogukondade ressursse ja kriisitaluvust ning kaitstakse lapse õigusi ka kõige raskemates olukordades. Visioonile vastav Soome tuleb ka tuleviku katsumustega oskuslikult toime, austades lapse õigusi.

Laste õigusi
austav Soome on
demokraatlik
õigusriik.

Võitlus diskrimineerimise ja ebavõrdsuse vastu

PRAEGUNE OLUKORD JA INIMÕIGUSTE ALUS

Lapse õigusi austav Soome on kõikide laste Soome. Sellises riigis ei sõltu lapse õiguste teostamine tema päritolust, perekondlikust taustast ega muudest omadustest. Lapse õigusi selgelt austavas ühiskonnas arvestatakse laste mitmekülgsust, eri olukordi ja vajadusi, tagades ühtlasi iga lapse õiguse iseendana kohtlemisele olenevalt vanusest ja arengutasemest.

Laste heaolu on Soomes praegusajal vastandlik – enamikul lastel läheb hästi, kuid osa lapsi tunneb end halvasti. Heaolu vastandumine pingestub kriisi- ja eriolukorras ning sellest tingitud kahjulikud tagajärjed puudutavad eelkõige neid, kes on kõige haavatavamad. Toimetulekuraskused halvendavad laste võimalusi olla ühiskonnas võrdväärselt ja -õiguslikult kaasatud. Lapsepõlves kogetud ebavõrdsus või puudus võib avalduda pikalt täiskasvanueas ja murekohaks on ka lastega perede vaesusest tingitud põlvkonnaülesed mõjud.

Diskrimineerimine puudutab paljusid lapsi eri põhjustel, nagu päritolu, nahavärvi, usu, keele, puuete, haiguse, soo või seksuaalsättumusega seotud kogemused. Suur hulk neist asjaoludest on reguleeritud diskrimineerimisvastases seaduses, kuid diskrimineerimise ennetamise ja võrdsuse suurendamise alal laste igapäevaelus on vaja veel palju ära teha.

Peale kitsaskohtade tuleks tegutseda sihikindlalt ja ettenägelikult, et kõik lapsed võimalikult hästi ühiskonda kaasata. Laste ebavõrdsus kerkib esile juhul, kui otsuste ettevalmistamisel ja tegevuse kavandamisel ei arvestata nende tegelikku mõju eri olukorras olevatele lastele. Seetõttu tuleb ettevalmistus-, planeerimis- ja arendustöös arvestada nii lapsi eraldi sihtrühmana kui ka nende erinevaid olukordi ja vajadusi.

Võitlus diskrimineerimise ja ebavõrdsuse vastu on ÜRO lapse õiguste konventsiooni üks aluspõhimõtteid. Selle artikli 2 kohaselt austavad ja tagavad lepinguosalised riigid konventsioonis tunnustatud õigused igale

nende jurisdiktsiooni all olevale lapsele ilma igasuguse diskrimineerimiseta. Lisaks võtavad nad tarvitusele kõik abinõud, et tagada lapse kaitse igasuguse diskrimineerimise ja karistuse eest, mis tuleneb tema vanemate, seaduslike hooldajate või teiste pereliikmete seisundist, tegevusest, vaadetest või tõekspidamistest. Mittediskrimineerimine ja võrdne kohtlemine on sätestatud ka paljudes teistes inimõiguste konventsioonides. ÜRO lapse õiguste komitee on ühtlasi rõhutanud, kui tähtis on teabepõhisus laste heaolu ja õiguste edendamisel. Praegu on laste olukorda puudutav andmekogumine ebajärjekindel ja lünklik ning see halvendab teabejuhtimist laste heaolu parandamisel.

Soome on kõigi
laste Soome.

STRATEEGILISED SUUNISED

I Laste võrdsust edendatakse süsteemsete meetmetega. Kogutakse ja kasutatakse teavet heaoluerinevuste ja nende põhjuste kohta ning rakendatakse meetmeid, et vähendada heaoluerinevusi võimalikult mõjusalt ja lapse õigusi austaval moel.

II Tagatakse, et eri teenused, toetusvormid ja kaasamiskanaliid oleksid võrdselt ja diskrimineerimata kättesaadavad kõigile lastele. Arendatakse lapsekeskselt juurdepääsetavust ja infoühiskonna eri tegevusvorme, võttes arvesse laste mitmekülgset.

Haavatavate laste õiguste kaitsmine

PRAEGUNE OLUKORD JA INIMÕIGUSTE ALUS

Lapse seisund võib olla eri põhjustel haavatav viisil, mis nõuab ametiasutustelt ja muudelt spetsialistidelt eritähelepanu. Haavatavus võib olla seotud pikaajalise struktuurse diskrimineerimisega, näiteks puude, haiguse või nahavärvi tõttu. Teisest küljest võib haavatavus olla olukorrapõhine, kui laps on näiteks lastekaitse klient või kuriteos kannatanu, selles kahtlustatav või süüdistatav. Oluline on, et kogu lapsi puudutavate otsuste langetamise ja tegevuste puhul arvestataks tundlikult ja olukorrapõhiselt lapse tegelikke elutingimusi.

Soome inimõiguste kohustuste täitmiseks ei piisa sellest, et enamikul lastel läheb hästi. Praegu ei saa need lapsed, kes on ühel või teisel põhjusel haavatavamad olukorras, alati vajalikku tuge ja abi. Lastele mõeldud teenused ei ole järjepidevalt ja piisavalt kättesaadavad ning teenusteni jõudmine võib tegelikkuses nõuda ressursse, mida kõigil lastel või peredel ei ole. Paljud lapsed seisavad silmitsi ka diskrimineerivate struktuuride või paindumatu tegevusega just neis olukordades, kus nad vajaksid kõige rohkem tuge või abi.

Lapse olukorras võib olla korraga hulk asjaolusid, mis suurendavad eri moel tema seisundi haavatavust. See paneb ametivõimud ja teised spetsialistid proovile tund-

liku lapse huvide arvestamisel, valdkondade koostöös ja teenuste kättesaadavuse suurendamisel. Samas tuleb tagada, et last koheldaks kõikides tegevustes osalejana, mitte ainult oma elutingimuste ohvrina.

ÜRO lapse õiguste konventsioonis pööratakse eritähelepanu haavatavate laste olukorrale, sealhulgas väljaspool pere elavate laste seisundit puudutavas artiklis 20, puuetega laste õigusi käsitlevas artiklis 23 ja vähemusrühmadesse kuuluvate laste õigusi puudutavas artiklis 30. Haavatavaid lapsi kaitstakse ka paljudes teistes inimõiguste konventsioonides ja järelevalveasutuste tegevuses.

Sellest ei piisa,
et osal lastest
läheb hästi.

STRATEEGILISED SUUNISED

I

Haavatavust arvestatakse põhjalikult ennetustöös, parandusmeetmetes ja teenustes ning õiguskaitstesüsteemides. Suurendatakse ennetustööd ning varast tuge ja sekkumist.

II

Rakendatakse lisameetmeid haavatavate laste õiguste teostamiseks. Tugevdatakse valdkondadevahelise töö meetodeid ja koostöövorme, arvestades laste ja perede individuaalseid vajadusi. Perekondade toetamisel arvestatakse senisest süsteemsemalt neisse kuuluvate ja lähiringkonnas olevate laste olukorda ja õigusi.

III

Töötatakse välja meetodeid, et ära tunda ja märgata nii struktuurse diskrimineerimise mõjusid kui ka laste olukorrapõhist haavatavust. Tehakse kindlaks lapse elutingimustes haavatavust suurendavad asjaolud ja nende kuhjumine.

Laste kaitsmine vägivalla eest

PRAEGUNE OLUKORD JA INIMÕIGUSTE ALUS

Soomes on tehtud jõulist arendustööd, et kaitsta lapsi vägivalla eest. Vägivalla ohtlikkust mõistetakse paremini ja suhtumine laste vastu suunatud vägivalda on muutunud rangemaks.

Probleem on endiselt selles, et vägivald ja väärkohtlemine lapse lähi- ja võrdväärsetes suhetes jäävad liiga tihti nähtamatuks. Teenussüsteem ei suuda alati vastata piisavalt tõhusalt toetusevajadusele. Lapsena kogetud kehaline, vaimne või seksuaalne vägivald on edasise

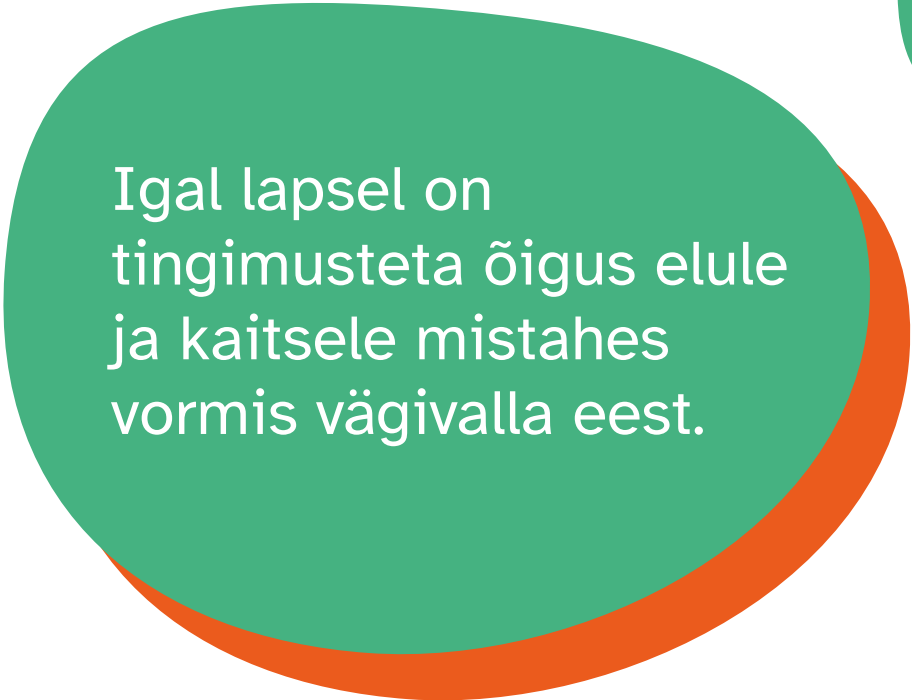
heaolu suur riskitegur ning peale lapse enda vastu suunatud vägivald on ka tema lähisuhtes täheldatud vägivald talle kahjulik.

Kuigi suhtumine laste vastu suunatud vägivalda on karmistunud, seisavad paljud lapsed endiselt igapäevaelus silmitsi vägivaldaga, ahistamisega, kuritarvitamisega või väärkohtlemisega. Lapsed puutuvad vägivaldaga kokku ka väljaspool perekonnaringi, näiteks koolis, huvitegevuses või digikeskkonnas, ning neid kogemusi ei võeta piisavalt tõsiselt. Lapse heaolu võib ohustada tema ennastkahjustav käitumine. Lisaks sellele, et vägivalda kogunud lastele ei pakuta õigeaegset ja mõjusat abi, ei anta seda piisavalt ka vägivaldas süüdi olevatele lastele. Lastevahelise või üldiselt lapsi puudutava vägivaldaga peale ei reageerita küllaldaselt tõhusalt.

Digikeskkond on tähtis osa laste igapäevaelust, kuid see loob ühtlasi pinnase ahistamisele ja kiusamisele. Veebis kogetav seksuaalne ahistamine on võrdlemisi levinud. Laste enda turva- ja digisuhtlusoskuste parandamine aitab ennetada osa ahistamisjuhtumeid ning lisaks tuleb tagada neile võimalus varases etapis abi saada. Laste seksuaalsete ahistamis- ja kuritarvitamisjuhtumitega tuleb kohe tegeleda.

Laste kaitsmine igasuguse vägivaldaga eest on ÜRO lapse õiguste konventsiooni üks põhipunkte ning õigus elule on tagatud ka teistes inimõiguste konventsioonides. Konventsiooni artikli 19 kohaselt rakendavad lepinguosalisel riigid kõiki asjakohaseid seadusandlikke, haldus-, sotsiaal- ja haridusmeetmeid, et kaitsta last

igasuguse kehalise ja vaimse vägivalla, kahjustamise ja väärkohtlemise, hooletusse jätmise või hooletu või julma kohtlemise või kuritarvitamise eest. Lastega seotud vägivalla vastu võitlemine on kesksel kohal ka konventsiooni valikulistes protokollides ja mitmes teises inimõiguste konventsioonis, näiteks Lanzarote ja Istanbuli konventsioonides.

Igal lapsel on
tingimusteta õigus elule
ja kaitsele mistahes
vormis vägivalla eest.

STRATEEGILISED SUUNISED

I Igal lapsel on tingimatu õigus elule ja kaitsele igasuguste vägivallavormide eest.

II Jätkatakse võitlust lastega seotud vägivalla vastu. Suurendatakse vanemlike oskusi ja vanemluse toetamist nii, et lastele kahjulike kasvatuseesmärkide asemel leitaks õigeid, lapse õigusi ja eripära austavaid võimalusi.

Juurutatakse tööviise vägivalda ja ahistamise ennetamiseks ning varajaseks sekkumiseks. Eritähelepanu pööratakse digikeskkonnas toimuvale vägivaldale ja ahistamisele ning seal jagatavale vägivaldsele materjalile. Arendatakse turva- ja digioskusi tugevdavaid kasvatusmudeleid ja õpet.

IV

Rakendatakse süsteemseid meetmeid, et laiendada vägivalda või ahistamist kogenud lastele mõeldud teenuseid, ning eri valitsussektorites keskendutakse laiaulatuslikult lastega kaubitsemise ja muu inimkaubanduse vastasele tööle.

V

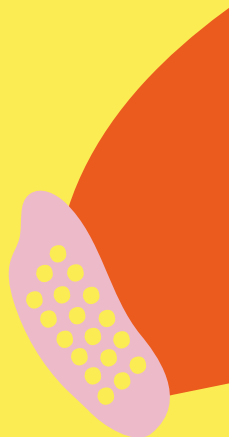
Töötatakse välja meetodeid, mille abil saab tuvastada vägivalda ja väärkohtlemist võimalikult varases etapis, et laps saaks vajaduse korral kohe osa teda toetavatest teenustest. Võideldakse lapsevastase vägivalla ohu vastu ning arendatakse valmidust sekkuda vägivalla ja väärkohtlemise eri olukordadesse.

VI

Otsitakse tõhusaid valdkondade- ja erialadevahelisi meetodeid, mis aitavad laste vägivaldset käitumist ära hoida. Lastekaitsele tagatakse võimalused viia ellu nõudlikku asendushooldust ning kaasatakse ja toetatakse peresid nende töös, et lapsi aidata.

Terved ja võimekad lapsed

Põhieesmärk
on tagada
lastele hea elu.

Laste ja perede sotsiaal- ja tervishoiuteenused

PRAEGUNE OLUKORD JA INIMÕIGUSTE ALUS

Peaesmärk on laste hea elu, mida toetab toimiv laste ja perede teenussüsteem. Sotsiaal- ja tervishoiuteenuste süsteemi võib käsitada kolmetasandilisena: esimesel tasandil võideldakse ennetusmeetmete abil tervise- ja sotsiaalprobleemidega, teisel püütakse ennetada juba avastatud haiguste või sotsiaalprobleemide süvenemist ning kolmandal proovitakse parandada ja leevendada juba süvenenud haiguse või sotsiaalprobleemi kahjustavat mõju.

See süsteem on praegu killustatud ja kapseldunud ning eelkõige eri teenuseid vajavad lapsed ja pered võivad jääda ilma abi ja toetuseta. Teenuste koordinee-

rimises on täheldatud probleeme, muu hulgas põhi- ja eritasandi teenuste, vaimse tervise ning teiste sotsiaal- ja tervishoiuteenuste vahel. Puuetega lastele ja nende peredele mõeldud teenuste koordineerimine on puudulik ning see raskendab tunduvalt laste kasvu toetamist. Teenussüsteemi probleemid kajastuvad ka lastekaitstes.

Heale vaimsele tervisele pannakse alus lapsepõlves ning seetõttu on vaimset tervist toetavatel ja selle häiretega tegelevatel teenustel laste heaolu seisukohast oluline tähendus. Vaimse tervise häirete all kannatamine on märkimisväärne rahvatervise probleem ning vaimse tervise teenuseid ei rakendata praegusajal teiste sotsiaal- ja tervishoiuteenustega samal tasemel. Selliste häirete ravi ja hea vaimse tervise tugevdamise eeldused on toimivad teenused ja erialadevahelised meetmed, mis aitavad ära hoida tõrjutust ja probleemide kuhjumist.

Professionaalne, asjatundlik ja eluterve personal aitab oskuslikult ja süsteemselt kaitsta lapse õigusi ja heaolu. Sotsiaal- ja tervishoiuteenuste tööjõu vahetumise vähendamine aitab omakorda tagada teenuste kvaliteeti ja kestlikkust, kui neid kasutav laps saab loota oma usaldusväärsele täiskasvanust kontaktisikule. Praegu ei täideta neid eesmärke täies mahus, vaid paljude teenuste osutajad on koormatud ja personal vahetub tihti.

Teenussüsteem peab tuginema teenuste lapse- ja perekesksusele, kvaliteedile, piisavusele ning ligipääsetavusele. Piisav varane tugi ning heaolu ja tervise edendamine võivad ennetada vajadust keerukamate teenuste järele ning pikemas plaanis parandada laste

ja perede elukvaliteeti ja igapäevaelu. Et suurendada sotsiaal- ja tervishoiuteenuste mõjusust, tugevdatakse koostööd haridustegevuse ja vaba aja teenuste ning eri ühendustega.

Sotsiaal- ja tervishoiuteenused on vajalikud paljude inimõiguste kohustuste täitmisel. ÜRO lapse õiguste konventsiooni artiklis 24 kinnitatakse, et lapsel on õigus parimale võimalikule terviseseisundile ja tervishoiuteenustele, ning põhiseaduse § 19.3 järgi peab avalik võim tagama seadusega kooskõlas igapäevale piisavad sotsiaal- ja tervishoiuteenused ja edendama rahvatervist. Sotsiaal- ja tervishoiuteenused on kesksel kohal ka parandatud ja täiendatud Euroopa sotsiaalharta mitmes määruses.

**Tagame kõigile
lastele turvalise
kasvukeskkonna.**

STRATEEGILISED SUUNISED

I

Arendatakse teenuste lapse- ja perekesksust, juurdepääsetavust ning varase etapi tegevusi näiteks perekeskuse mudeli abil. Leitakse võimalusi arendada ettenägelikke ja ennetavaid tegevusviise ja varajast tuge ning tugevdatakse teenuseid teabel, vajadusel ja personaalsel kliendikogemuse kirjeldamisel põhineval viisil. Toetatakse personali ametioskusi, heaolu ja stabiilsust.

II

Tagatakse igale lapsele turvaline kasvukeskkond ja muud hea vaimse tervise võimalused. Arendatakse vaimse tervise teenuseid ning head vaimset tervist edendavaid töövorme ja tegevust laiemalt.

III

Arvestatakse laialdaselt sotsiaal- ja tervishoiuteenuste sidumist haridusteenuste, heaolu ja tervist edendavate teenuste, tegevuste ja ühendustega. Arendatakse kolmanda sektori võimalusi toetada lapsi ja peresid, täiendades teenussüsteemi.

IV

Pööratakse tähelepanu haavatavate inimeste, näiteks eritoetust vajavate laste teenusevajadustele. Parandatakse lastekaitse kvaliteeti ja spetsialistide valmidust teostada lapse õigusi täielikult. Toetatakse heade tavade arendamist lastekaitse eri tegevuskeskkondades.

V

Täiskasvanutele pakutavate teenuste puhul arvestatakse senisest süsteemsemalt nende lähiringkonnas olevate laste olukorda ja õigusi. Tehakse kindlaks laste erinevad perekondlikud olukorrad ning märgatakse senisest rohkem perede ja peremudelite mitmekesisust.

Alus- ja üldharidus

PRAEGUNE OLUKORD JA INIMÕIGUSTE ALUS

Kvaliteetne ja õiglane alus- ja üldharidus on Soome tugevus. See on võimaldanud Soomel areneda ühiskonnaks, mis põhineb oskusteabel, uuendustel ja tehnoloogial, ning haridus on lähikümneanditel oluline tegur töö muutuste eest vastutamisel. Soomes on hästi koolitatud töötajad, kõrgharitud õpetajad ja väga hea haridussüsteem, kus jagatakse suurepäraselt oskusteavet ning edendatakse laste täielikku heaolu.

Kvaliteetne ja õiglane alus-, koolieelne ja üldharidus ühtlustavad heaoluerinevusi ja ebavõrdsust, mis tulenevad laste taustast. Uuringutes on leitud, et kvaliteetses alushariduses osalemine on hilisema õppe seisukohalt väga tähenduslik. Soomes on võrreldes paljude teiste riikidega madal alushariduses osalemise määr, kuigi

korralikust alusharidusest on lapse terviklikule arengule pikaajaline kasu. Koolieelses hariduses osalemine on laiaulatuslik ja sellest võtab osa peaaegu kogu vanuserühm. Kui õpingud katkevad või õpitulemused jäävad juba enne põhikooli lõpetamist nõrgaks, suureneb tõrjutuse risk märkimisväärselt.

Alus-, koolieelne ja põhiharidus on haridusteenused ja laste peamine igapäevakeskkond, kus realiseeruvad nende tegevusvalmidus ja kaasamine. Alus- ja üldhariduse puhul on vaja arvestada laste erinevaid individuaalseid vajadusi ja elutingimusi ning võimalikke struktuure, mis mõjutavad haavatavust. Tõhus erialane koostöö toetab lapse ja pere heaolu ja õppimist. Õpituugi peab olema piisavalt kättesaadav. Õpierinevused kasvavad põhikooli ajal ja märgatavamad rühmaerinevused ilmnevad põhikoolile lähemal olevates otsustavates vanuserühmades. Muret valmistab ka see, et poiste ja tüdrukute õpierinevused on juba OECD riikides suurimad ning kasvavad endiselt.

Parimal juhul kaitsevad alus- ja üldharidus lapse õigust õppida ning pakuvad võimaluse võrdväärsteks suheteks, sotsiaalsuseks ja pikaajaliseks heaoluks. Peale õppimise tuleb arvestada heaolu ning tagada, et lapse toetamine ja õppenõustamine püsivad heal tasemel. Õppimine ja heaolu toetavad ja edendavad üksteist. Õppimine loob heaolu ja heaolu toetab õppimist. Selleks et võidelda kiusamise ja vägivalla vastu, on vaja tõhusaid meetmeid ja ressursse. Teadmiste ja ressursside kõrval

tuleb tagada, et laste kuulda võtmist ja kaasamist rakendataks alus- ja üldhariduses järjekindlalt ning täielikult.

ÜRO lapse õiguste konventsiooni artikliga 28 on määratud iga lapse õigus saada haridust ja artiklis 29 on sätestatud hariduse eesmärgid. Konventsiooni artiklis 28 kohustuvad lepinguosalised riigid rakendama meetmeid, et muu hulgas edendada kooliskäimise korrapärasust ja vähendada koolist väljalangemist. Põhiseaduse §-s 16 kaitstakse õigust haridusele ja sätestatakse igaühe õigus saada tasuta põhiharidust. Alus- ja põhiharidusel on oluline tähendus ka muude inimõiguste kohustuste täitmisel.

**Selleks et võidelda
kiusamise ja vägivalla
vastu, on vaja
tõhusaid abinõusid.**

STRATEEGILISED SUUNISED

I

Õpitulemused pööratakse tõusule ning vähendatakse ebavõrdsust süsteemsete ja sihipäraste meetmete abil. Alus- ja üldharidusele tagatakse piisavad ressursid. Igale lapsele tagatakse võimalus saada individuaalsetele vajadustele vastavat haridust ja kõikehõlmavat õpet ning täiendada oma teadmisi. Kaitstakse eri lasterühmade seisundit ja arvestatakse haavatavust, tugevdades sotsiaalset ja kaasavat töökultuuri ning tagades toimiva koosõppe ja individuaalsed õpivõimalused.

II

Mõistetakse alushariduse tähtsust haridussüsteemi osana. Suurendatakse alushariduses osalemise määra, tuues laiemalt esile alushariduse individuaalse ja ühiskondliku tähtsuse, vähendades süsteemselt omarahastust ning laiendades maksuvabastust. Pikemas plaanis on eesmärk saavutada tasuta alusharidus.

Parandatakse alushariduse kvaliteeti, tagades muu hulgas piisava ja kõrgharitud personali ning hinnates ja arendades tegevust mitmekülgsest. Parandatakse põhioskuste varajast omandamist ja vastastikmõjude stabiilsust, arendades koolieelset haridust ning põhihariduse algstaadiumi tervikuna. Hommiku-, pärastlõuna- ja huvitegevused põimitakse tihedamalt koolipäeva osaks ning keskendutakse nende kvaliteedile.

III

Tagatakse tingimused lapse õppimise, arengu ja kooliskäimise toetamiseks, kasvatus- ja õppepersonali tööks ning õppenõustamisteenusteks. Tuleb viia ellu erialade koostööd, et lapsed ja pered saaksid piisavat täielikku tuge. Kasutatakse olemasolevaid ja otsitakse erialadevahelisi uusi meetmeid, et hoida ära õpingute katkestamist ja tõrjutust. Eritähelepanu pööratakse hariduse vaheetappidele. Tagatakse, et iga laps saab pärast põhihariduse omandamist sooritada vähemalt teise taseme hariduse sisseastumiseksami.

IV

Arendatakse oskusteavet ning suurendatakse alushariduse, koolide ja muude igapäevakogukondade ressursse, et toetada laste heaolu. Kiusamise ennetamine ja rahuliku õpikeskkonna edendamine peavad olema süsteemsed ning igapäevaelu osa. Alushariduses ja koolides täiendatakse tundmus- ja suhtlusoskusi. Hinnatakse selliste tegevusmudelite toimivust, mis on loodud kiusamisse sekkumiseks ja vägivalda ennetamiseks, levitatakse heakskiidetud meetodeid ning luuakse märgatud vajaduste alusel uusi.

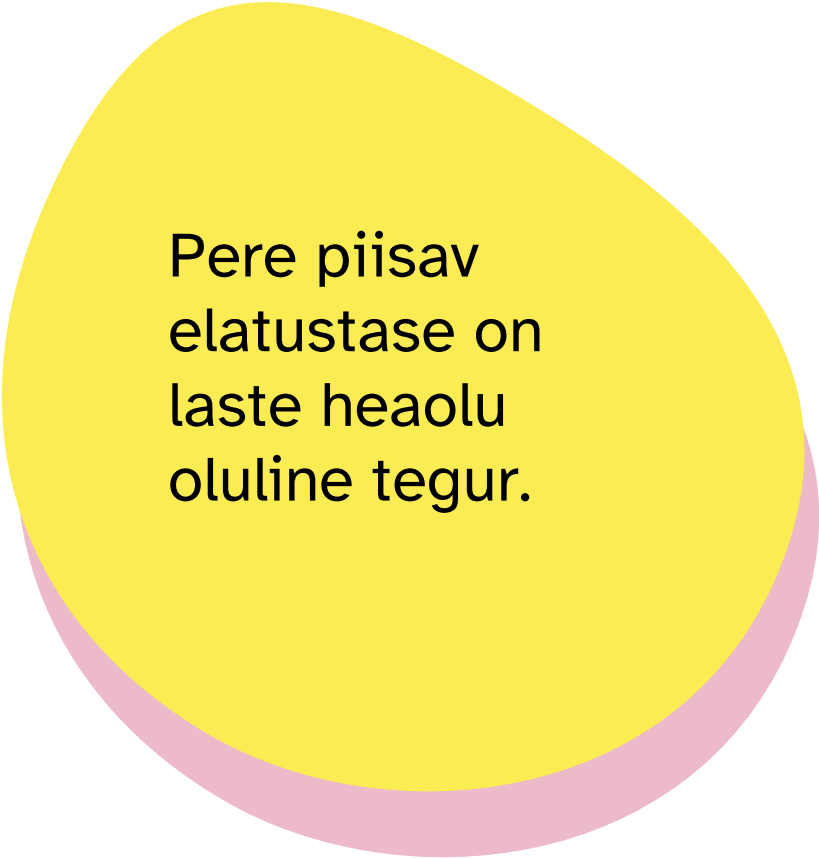
Perekonna piisav elatustase ning töö- ja pereelu ühitamine

PRAEGUNE OLUKORD JA INIMÕIGUSTE ALUS

Pere piisav elatustase on laste heaolu oluline tegur. Avaliku võimu ülesanne on toetada pere ja teiste lapse hoolitsemise eest vastutavate isikute võimalusi tagada lapse heaolu ja individuaalne areng. Muutuv sõltuvusmäär ja väike sündimus koormavad Soome majandust ning pere loomise takistused ja sündimuse vähenemine on probleem ka inimlikust vaatenurgast. Kestliku majan-

duse alused on suurem tööhõive ning toimiv töö- ja majanduselu.

Lapse õiguste teostamine nõuab peredelt senisest tugevamat turvavõrgustikku, et lastega perede koormus ja vaesus ei põhjustaks lastele halba enesetunnet. On teada, et pere kehv sissetulek ja väike tööhõive nõrgendavad laste positsiooni mitmes mõttes, ning seda ohtu on tuvastatud ka Soomes, eriti üksikvanemaga peredes. Lastega perede vaesus ei ole tingimata seotud töötu-

Pere piisav
elatusase on
laste heaolu
oluline tegur.

sega, sest koguni pooltes lastega kehvajärjel peredes käib üks vanem tööl.

Perede heaolu soodustavad paindlikud võimalused ning eri vanuses laste puhul töö ja pere ühitamise valikuvõimalused. Peresõbralik tööelu on ühiskonna kui terviku küsimus – parimal juhul aitavad paindliku või osaaajaga töö võimalused teostada nii lapse õigusi kui ka rahuldada perede ja ettevõtete vajadusi. Praeguses olukorras tuleb siiski perekondliku olukorra arvestamisel ning töö- ja pereelu ühitamisel ületada hulk künniseid.

Perede põhiroll lapse õiguste teostamisel on määratletud mitmes ÜRO lapse õiguste konventsiooni artiklis nagu ka inimõiguste konventsioonides, mis kaitsevad majandus-, sotsiaal- ja haridusõigusi. ÜRO lapse õiguste konventsiooni artiklis 26 on sätestatud otseselt iga lapse õigus sotsiaalkindlustusele. Soome põhiseaduse § 19.3 täiendab sotsiaalkindlustuse põhiõigusi sättega, mille kohaselt peab avalik võim toetama perekonna ja muude lapse hoolitsemise eest vastutavate isikute võimalusi tagada lapse heaolu ja individuaalne areng.

STRATEEGILISED SUUNISED

I Kohustatakse vähendama sihikindlate meetmete abil lastega perede vaesust kogu ühiskonnas. Sotsiaalkindlustuse arendamisel seatakse esikohale tagada lastega peredele piisav elatustase ja vähendada nende vaesust.

II

Koostöös arendatakse tööelu peresõbralikkust ja soositakse eri töötegemisviise. Töö, õpingute ja pereelu ühitamisel võetakse senisest paremini arvesse perede ja perevormide mitmekesisust ning kogu lapseiga. Peredele antakse paindlikke võimalusi jagada hoolduskohustust vanemate ja teiste lähedaste, näiteks vanavanematega. Peredele tagatakse valikuvabadus korraldada eelkõige väikelaste koduhoidu.

III

Otse või kaudselt peredele mõeldud toetuste puhul arvestatakse peresid ja perevormide mitmekesisust. Peretoetuse väljatöötamisel võetakse senisest paremini arvesse peale väikelapseaja vajaduste ka muud lapseiga.

Laste lähi- ja võrdväärased suhted

PRAEGUNE OLUKORD JA INIMÕIGUSTE ALUS

Lähi- ja võrdväärased suhted on nii lastele kui ka täiskasvanutele väga olulised. Lähisuhted tugevdavad heaolu ja kaitsevad tagasilööride mõju eest. Uuringud näitavad, et suurel osal lastest on head suhted vanemate ja lähedaste sõpradega ning tunnusunäitajad on viimastel aastatel isegi veidi paranenud. Meeldivad suhted vanavanematega aitavad samuti laste terviklikule arengule kaasa.

Kuid kõigil lastel ei ole toeks heaolu soodustavaid lähi- ja võrdväärseid suhteid ning paljud neist seisavad silmitsi üksilduse, väärkohtlemise, vägivalda või keeruliste perekondlike olukordadega. Nende mõju heaolule on märkimisväärne ja püsib tihtipeale pikka aega.

Sageli kuhjub üksildus juba eelnevalt haavatavamas olukorras lastesse. Eelkõige võib asendushoolduses või muul moel väljaspool kodu elavate laste kontakt oma lähedastega jääda puudulikuks ning perede toimetulekuraskused suurendavad laste üksinduse ja kõrvalejäämise riski. Lapse vaatenurk ja lähisuhete eest hoolitsemise tähtsus jäetakse mõnikord tähelepanuta keeruka abi-elulahutuse korral.

Digikeskkond on lapse lähi- ja võrdväärsete suhete seisukohast üha olulisem. Sõprade ja lähedastega suheldakse sageli veebis ning kaugühendused võimaldavad eri olukordades paindlikku koosolemist. Samas rõhutab digikeskkond vajadust võidelda uute vahendite abil kiusamise, ahistamise ja muu vägivalda vastu, sest see pakub ka uusi kanaleid ohtlikele ilmingutele.

**Suurel osal lastest
on head suhted
vanemate ja
lähedaste sõpradega.**

Digikeskkond
on laste suhetes
lähedaste ja
eakaaslastega
üha olulisem.

Lapse lähi- ja võrdväärsete suhete tähendust on käsitletud mitmes inimõiguste konventsioonis ja järelvalveorganite soovitusel. ÜRO lapse õiguste konventsiooni artikli 9 lõike 3 kohaselt austavad lepinguosalisel riigid oma ühest vanemast või vanematest eraldi elava lapse õigust säilitada isiklike suhteid ja korrapärast otsekontakti mõlema vanemaga, välja arvatud juhul, kui see on vastuolus lapse huvidega. Põhiseaduse artikkel 10 sätestab privaatsuse kaitse ja see säte hõlmab ka perekonnaelu kaitset kooskõlas Euroopa inimõiguste konventsiooni artikliga 8.

STRATEEGILISED SUUNISED

I Lapsele tagatakse õigus hoida eri eluolukordades ühendust vanemate, õdede-vendade ja teiste talle lähedaste isikutega. Pidades silmas lapse huve, arvestatakse talle lähedaste ja tema eest igapäevaelus hoolitsevate täiskasvanute, näiteks ema, isa ja vanavanemate tähtsust.

Töötatakse sihiteadlikult välja meetmeid, et ennetada laste üksindust ja tugevdada võrdväärseid suhteid. Toetatakse sotsiaalsust ja suhtlust laste igapäevaelus, alushariduses ja koolis, vaba aja ja harrastustegevuses.

Mõistetakse digikeskkonna tähtsust lapse lähi- ja võrdväärsete suhete seisukohast ning parandatakse ka elektroonilise kommunikatsiooni meedia- ja suhtlusoskusi.

Laste vaba aja tegevus ja harrastused

PRAEGUNE OLUKORD JA INIMÕIGUSTE ALUS

Lapsel on õigus veeta turvaliselt vaba aega, mängida ja olla rahu. See õigus saab teostuda mitmel viisil, nii kodus kui ka teistes lapse igapäevaelu keskkondades. Vaba aja veetmine ja harrastused on olulised laste võrdväärsetes suhetes ja tõrjutuse ennetamiseks. Harrastused toovad lapse ellu ka rohkem täiskasvanuid, kes saavad tema muresid märgata. Hobid aitavad lastel arendada oskusi ja pädevust enda eelistuste ja soovide järgi. Lisaks harrastustele ja vaba aja tegevusele saab

sportliku elustiili ja täieliku heaolu võimalusi toetada kasvatustöö osana ka alushariduses, koolides ja õppeasutustes. Vaba aja tegevuse ja harrastusrühmad aitavad samuti toetada ühiskonda kaasamist.

Harrastustegevus on Soomes elav ja lapsed tegelevad aktiivselt hobidega. Harrastuse liigne eesmärgipärasus ja tulemustele orienteeritus võib nõrgendada harrastuse lapsepärasust ning tekitada pingeid. Seda sissevaadet tuleb arvestada eelkõige võistlusalade ja harrastuste puhul, mida saab alustada noores eas. Paljud lapsed loobuvad harrastustest 12–15 aasta vanuses. Seda saaks osaliselt vältida, kui laste kaasamine oleks jõulisem ning nad saaksid oma vajadusi ja soove sel eluperioodil paremini väljendada ning kui huviringide korraldajad oleksid rohkem teadlikud murdeeast tingitud muutustest, eriti kehalisest ja emotsionaalsest arengust. Mitme hobiga korruga tegelemine võib olla ka üks viis, kuidas vältida murdeas harrastustest loobumist ja arendada lapses oskust leida enda tugevaid külgi.

Huvitegevuse võimalused varieeruvad muu hulgas olenevalt elukohast, pere jõukusest ja sõpruskonnast ning paraku pole kõigil lastel võimalik ohutult harrastustega tegeleda ja vaba aega veeta.

Soomes jagunevad laste harrastused vastavalt sotsiaal-majanduslikule seisundile, mille tagajärjeks on heaolu ja tervise erinevused pikalt täiskasvanueani välja. Kõik hobid ei ole kulukad, kuid pere väike sissetulek kipub piirama lapse võimalusi eelistatud harrastuse valikul ja vaba aja tegevuses võrdväärsete suhete hoid-

misel. Sotsiaal-majanduslik taust mõjutab tegelikkuses samuti kultuuri- ja kunstiharrastuste kättesaadavust. Samal ajal võib paljudel peredel olla keeruline või isegi võimatu korraldada huvitegevuspaika liiklemist. Koolipäeva kestel või kooli lähedal toimuvad huviringid lihtsustavad seda.

Lapse õigust mängida ja vaba aega veeta kaitstakse ÜRO lapse õiguste konventsiooni artiklis 31, mille kohaselt tunnustavad lepinguosalised riigid lapse õigust puhkusele ja vabale ajale, eakohasele mängimisele ja aktiivsele tegevusele ning vabale osalemisele kultuurielus ja kunstides.

Lapsel on
õigus veeta
turvaliselt vaba
aega, mängida
ja olla rahus.

STRATEEGILISED SUUNISED

I

Arendatakse laste vaba aja ja harrastusteenuste osutajate oskust teostada oma tegevuses lapse õigusi ning toetatakse heade tavade väljatöötamist. Suurendatakse harrastusteenuste osutajate pedagoogilist pädevust ja teadmust laste arengu ja vanuse ning murdeeast tingitud muutuste kohta, eriti kehalise ja emotsionaalse arengu alal.

II

Vaba aja tegevuse ja harrastuste puhul võetakse rohkem ja põhjalikumalt arvesse lapsekesksust. Hoolitsetakse selle eest, et harrastus ei oleks ainult tulemustele orienteeritud ega esitaks lapsele liiga suuri nõudmisi, ootusi või pingeid. Nähakse kunsti põhiõppe tähtsust haridussüsteemi osana ja tugevdatakse seda nii, et see oleks üha rohkematele lastele kättesaadav üle kogu riigi. Tagatakse lastele võimalus tegeleda harrastustega pikka aega.

III

Suurendatakse laste heaolu, tagades, et igapäev on võimalus tegeleda talle huvipakkuvate harrastustega ning mõistliku ja mitmekülgse vaba aja tegevusega. Luuakse juurde võrdsust toetavaid ja võrdõiguslikke ning tasuta ja meeldivaid harrastusi, kus saab osaleda koolipäeva kestel. Sel moel saavad kõik lapsed rohkemate hobidega tegeleda. Mõistetakse kehalise ja kultuurikasvatuse tähtsust ning vabatahtliku töö ja seltsielu rolli laste igapäevse heaolu ja arengu toetamisel.

IV

Arendatakse meetmed, millega tagada laste suutlikkus ning piisav puhke- ja vaba aeg.

Lapsed ühiskon- naelus osalejatena

Kuigi alla 18-aastastel
ei ole oma vanuse tõttu
täielikke poliitilisi õigusi,
on nad võrdsed ja tähtsad
ühiskonna liikmed.

Lapsi puudutava mõju hindamine ja eelarve koostamine

PRAEGUNE OLUKORD JA INIMÕIGUSTE ALUS

Laste õiguste teostamine jääb juhuslikuks ja ebajärjekindlaks, kui neid puudutavaid mõjusid ei hinnata süsteemselt õigusnormide kehtestamisel, poliitiliste otsuste tegemisel ja vahendite eraldamisel. Praeguses olukorras varieerub mõjude hindamise ulatus selle järgi, kui otseselt meede või otsus lapsi puudutab. Tegelikuses võib lapsi puudutavate mõjude hindamine jääda puudulikuks,

isegi kui otsused või meetmed avaldaks laste olukorrale märkimisväärset mõju.

Soome tugev kohalike omavalitsuste süsteem tähendab, et eri valdades elavate laste olukord võib olla erinev. Paljudes omavalitsustes on rakendatud häid meetmeid, mis aitavad hinnata lapsi puudutavaid mõjusid ja otsuste tegemisel edendada laste heaolu. Selleks et need head meetmed riiklikul tasandil ühtlustada, on siiski vaja lisavahendeid.

Kuigi inimõju hindamine on välja töötatud osana otsuste tegemisest ja meetmetest, ei hinnata lapsi puudutavaid mõjusid süsteemselt ega terviklikult. Lapsi puudutavat osa eelarvest järgitakse harva. Soomes on tegeletud laste heaolu näitajate arendamisega, kuid teadmised on puudulikud, eriti võrdsuse valdkonnas. Laste heaolu andmete kogumises esinevad lüngad ning teabe erialadevahelise ja ajakohase kasutamise puudused nõrgendavad lastega seotud otsuste mõjukust ja otstarbekust.

ÜRO lapse õiguste konventsiooni artikli 3 kohaselt tuleb kogu lapsi puudutavas ametkondlikus tegevuses arvestada eeskätt lapse huve. Lapsed on ainus inimrühm, keda see kohustus puudutab. Lapsi puudutavate mõjude hindamine ja eelarve koostamine on peamised vahendid, mille abil saab tagada lapse huvide prioriteetid ning järgida Soome põhi- ja inimõiguste kohustuste täitmist.

STRATEEGILISED SUUNISED

I Lapsi ja peresid puudutavate mõjude hindamine muudetakse otsuste tegemise ja kõigi valitsustasandite toimingute süsteemseks osaks ning toetatakse hindamistulemuste kasutuselevõttu ja rakendamist. See on eriti vajalik kohalikele omavalitsustele. Mõjuhinnangute sisu ja tähendust täpsustatakse otsuste põhjendustes. Mõjude hindamist laiendatakse ka eelarveotsuste koostamisele ja jälgimisele.

II

Lapsi puudutavate mõjude hindamist ning eelarve koostamisega seotud tegevusi ja oskusteavet arendatakse laialdaselt sõltumata valitsusperioodidest.

III

Lasteandmeid kogutakse süsteemselt ning andmekogumise puudused tuvastatakse ja kõrvaldatakse. Teabe kasutust ja analüüsi arendatakse järjepidevalt. Teavet kasutatakse otsuste ja toimingute tegemisel.

Laste õigus teha end kuuldavaks ja saada teavet

PRAEGUNE OLUKORD JA INIMÕIGUSTE ALUS

Lapse õigus olla kaasatud on oluline põhi- ja inimõigus. Kuigi alla 18-aastastel ei ole oma vanuse tõttu täielikke poliitilisi õigusi, on nad võrdsed ja tähtsad ühiskonna liikmed. Laste kaasamine ning seda toetav demokraatia- ja inimõiguskasvatus on laste kodanikuaktiivsuse ja täisväärtusliku ühiskondliku osaluse arengu ja kasvu seisukohalt olulised.

Lastele tuleb tagada täielik ja vanusekohane võimalus osaleda, teha end kuuldavaks, saada teavet ning tegut-

seda ühiskonna aktiivse ja võimeka liikmena. Praegu on laste kaasamine ja kuulda võtmine ebajärjekindel ning seda ei rakendata kõigi lapsi puudutavate otsuste tegemisel. Probleem on ka see, et osa lapsi jääb korduvalt tähelepanuta ja kuulda võtmata. Kaasatuse puudulik rakendamine võib kaasa tuua pideva kõrvale jäämise, mis nõrgendab ühiskondlikku otsuste tegemist ja tegevuse kestlikkust.

ÜRO lapse õiguste konventsiooni artikli 12 lõike 1 kohaselt tagavad lepinguosalised riigid lapsele, kes suudab kujundada oma seisukohti, õiguse vabalt väljendada neid kõigis lapsi puudutavates küsimustes. Lapse seisukohti tuleb arvestada tema vanuse ja arengutaseme kohaselt. Põhiseaduse §-s 6.3 on sätestatud, et lapsi tuleb kohelda võrdsete üksikisikutena ja nad peavad saama mõjutada endaga seotud küsimusi oma arengu järgi. Laste õiguse teha end kuuldavaks ja saada teavet tagavad ka muud inimõiguste konventsioonid, nagu ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioon ja Euroopa Nõukogu vähemusrahvuste kaitse raamkonventsioon.

STRATEEGILISED SUUNISED

I Laste kaasamist ning õigust end kuuldavaks teha ja teavet saada arvestatakse süsteemselt otsustes ja tegevustes, mis on lastega otseselt või kaudselt seotud. Laste seisukohtade sisu ja tähendus määratletakse otsuste põhjendustes.

II Tagatakse, et kõigil lastega tegelevatel täiskasvanutel oleks piisav arusaam ja oskused toetada laste kaasamist ja tegevusvalmidust.

III Laste kaasamist, õigust end kuuldavaks teha ja teavet saada parandatakse veelgi, tehes eri valdkondi hõlmavat tööd ning tugevdades häid tavasid osana struktuuridest ja laste igapäevaelust. Kogu tegevuses pööratakse eritähelepanu neile lastele, kelle seisukohti on siiani vähem märgatud.

Strateegia rakendamine

Lapse õiguste strateegia
sisu puudutab kogu
ühiskonnaelu.

Strateegia ja rakenduskaava

Strateegial põhinev töö peab olema kaugeleulatuv ja laialdase mõjuga. Riikliku lapse õiguste strateegia rakendamise eeldab, et strateegia ühendatakse olemasolevate otsuste ja tegevusstruktuuridega. Strateegia peab saama eelkõige riigi, regionaalhalduse ja omavalitsuste tegevuse loomulikuks osaks. Lapse õiguste strateegia sisu puudutab kogu ühiskonnaelu ja selle rakendamisel tuleb arvestada laiemalt ühiskonna eri osalisi.

Riiklik lapse õiguste strateegia on mõeldud juhtima valitsusperiooditi koostatavat rakenduskava. Rakenduskava koostatakse eri haldusvaldkondi hõlmava ametkondliku tööna ja kinnitatakse valitsuse täiskogu istungil. Rakenduskavas määratletakse täpsemalt, mis meetmete abil edendatakse strateegilisi suuniseid igal valitsuse ametiajal. Riiklik lapse õiguste strateegia peab toetama iga valitsuse rakenduskava ja sellega seotud parlamentaarset koostööd ning tugevdama koostööd ja kaasamise koordineerimist eri ühiskonna ja ametivaldkondi esindavate spetsialistide vahel.

Lapse õiguste strateegia rakenduskava koostamine, elluviimine ja järelevalve peavad olema seotud hoolikalt valitud näitajatega, mille abil jälgitakse ühelt poolt strateegiale seatud sihte ning teisalt seda, kas need valitsusperiooditi rakendatud meetmed on mõjusad. Lisaks tuleb korrapäraselt jälgida rakendamise edenemist ja kirjeldada valitsusperioodilise täideviimise mõjusust.

Strateegia rakendamine peab põhinema piisaval teabel ja muutuvates oludes lapse õiguste eesmärgipärasel

edendamisel. ÜRO lapse õiguste komitee on järjepidevalt rõhutanud, kui tähtis on koguda andmeid, hinnata lapsi puudutavaid mõjusid, koostada vastav eelarve ning kooskõlastada lapse õiguste tegevuskavad. Need on lapse õiguste strateegia ja selle rakendamise oluline osa. Ühtlasi tuleb luua meetmed, mille abil saab lapse õiguste strateegia toetada Soome lepingukohustuste täitmist lapse õiguste korralistes aruannetes.

Strateegia mõjus rakendamine näeb ette piisavate vahendite ja pädevuse olemasolu. Rakendamine peab hõlmama eri valdkondi ning sellesse tuleb kaasata eri ühiskonnaliikmeid, kodanikuühiskonda, eri vanuses ja sotsiaalsesse rühma kuuluvaid lapsi ja täiskasvanuid.

Mõjus rakendamine nõuab püsistruktuure ning strateegiatöö tihedat seotust riigi- ja piirkondliku halduse ning kohalike omavalitsuste strateegilise planeerimise ja otsuste tegemisega. Struktuuride arendamisel tuleb arvestada teiste lapse õigusi edendavate institutsioonide, nagu lasteombudsmani ja parlamendi ombudsmani ülesandeid. ÜRO lapse õiguste konventsiooni kohustuste täitmine nõuab tegelikkuses lapse õiguste strateegia keskset, järjekindlat ja püsivat koordineerimist ja järelevalvet ning piisavat võimupädevust.

Publication design:
Anni Tolvanen / Ellun Kanat

Illustrations:
Veera Kesänen / Ellun Kanat

Typefaces:
Atkinson Hyperlegible Regular & Bold

ISBN 978-952-00-9875-9 (pdf)

ISBN 978-952-00-9871-1 (painettu)